

CONSIDERAȚII PRIVIND REFORMA AGRARĂ DIN ANUL 1921 ȘI MINORITĂȚILE ETNICE DIN TRANSILVANIA

VIRGIL PANĂ

În momentul Unirii Transilvaniei cu România, repartitia proprietății funciare din această provincie purta încă amprenta secolelor anterioare când inegalitatea socială era asociată intim cu opresiunea națională a majorității populației.

Datele obținute prin recensământul maghiar din 1895, care nu îngloba însă decât 64,1% din suprafața provinciei, evidențiază faptul că proprietățile mai mari de 100 iugăre reprezentau circa 37 - 40% din suprafața totală a exploatațiilor agricole (în Transilvania, mare proprietate era considerată suprafața care depășea 100 iugăre, respectiv 57,5 ha). Acest recensământ nu înregistra însă proprietățile comunale ale sașilor din cele patru comitate constituite în *fundus regius* (Bistrița-Năsăud, Brașov, Târnava Mare, Sibiu), care reprezentau 38% din terenurile comunale din întreaga Transilvanie. De asemenea, era omisă marea proprietate constituită în interiorul posesorilor.

Marea proprietate funciară se afla în posesia a mai puțin de 700 latifundiari, a statului și a altor instituții, reprezentând, în 1910, în jur de 5.720.000 iugăre, sau 33% din întreaga suprafață agricolă a Transilvaniei. Marile exploatații particulare totalizau în jur de 3.565.000 iugăre, adică 20% din suprafața agricolă a provinciei. Ceva mai mult de 1/3 din marea proprietate (particulară și altele) era constituită din pământ arabil.²

Concentrarea unei părți însemnate a solului transilvan în posesia marilor proprietari avea, drept consecință, lipsa de pământ pentru țărani. Dezvoltarea capitalismului și descompunerea corespunzătoare a clasei țărănești au contribuit la formarea unui important contingent de țărani complet lipsiți de pământ sau cu pământ puțin, insuficient pentru a supraviețui.

1. Pentru detalii a se vedea: E. Petrini, *Reforma agrară*, în *România agricolă*, București, 1929; L. Vaida, *Relațiile agrare și situația țăranimii din Transilvania la începutul secolului XX*, în Damian Hurezeanu, *Problema agrară și lupta țăranimii din România 1904-1906*, București, 1961, p. 98; V. Liveanu, *Origine des clauses agraires de la Déclaration d'Alba Iulia et leurs conséquences pour l'évolution de la Grande propriété foncière*, în *Revue Roumaine d'Histoire*, VII, 6, București, 1968, p. 1145-1172.

2. V. Liveanu, *loc. cit.*, p. 1147.

Conform amintitului recensământ, 591.485 exploatații agricole (80% din total) aveau o suprafață mai mică de 10 iugăre, deținând aproximativ 11,6% din suprafața solului transilvan. 152.695 exploatații (18 % din total) dispuneau de 10–20 iugăre, suficiente pentru o familie țărănească; aceste gospodării dețineau 11,8 % din suprafața agricolă a provinciei. Prin urmare, 88% din exploatațiile cu mai puțin de 20 iugăre dețineau o suprafață mai mică decât marea proprietate.³

Structura națională a marii proprietăți prezenta o inegalitate flagrantă între diversele naționalități ale Transilvaniei, elementul românesc, majoritar ca număr, fiind cel mai defavorizat. Conform recensământului maghiar din 1910, din totalul marilor proprietari care dețineau între 100 și 1000 iugăre, 58,4% erau maghiari, 20,2 % germani și alte naționalități și numai 24,1 % români. Latifundiarii (cu mai mult de 1000 iugăre) erau astfel reprezentați: 85,7% maghiari, 8,8% germani și alte naționalități și 5,5% români. Din totalul țăranilor care aveau în posesie mai puțin de 5 iugăre, românii reprezentau 70,5%, maghiarii 19,1%, germanii și alții 10,3%. Categoria țăranilor cu 5-10 iugăre era formată din 69,3% români și 18,8% maghiari. Elementul românesc ocupa un loc important (36,7%) printre țăranii înstăriți, inferioară totuși locului pe care aceștia îl dețineau în ansamblul populației rurale din Transilvania.⁴

Din analiza datelor prezentate rezultă că majoritatea marilor proprietari de pământ din Transilvania erau de naționalitate maghiară, în timp ce partea cea mai mare a țăranimii paupere și a proletariatului și semiproletariatului agricol era de naționalitate română.

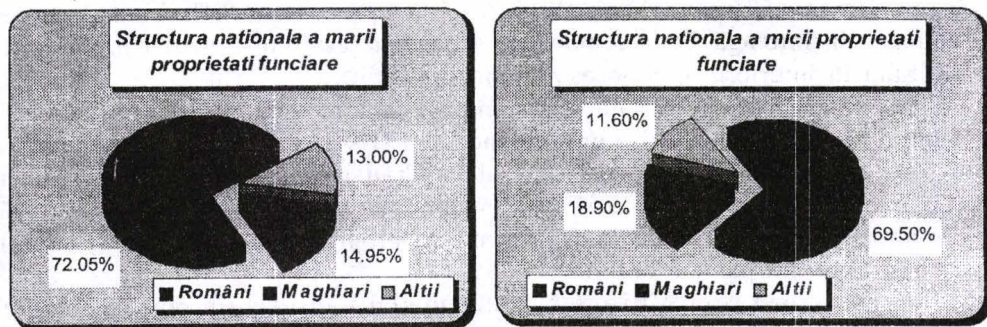

Figura 1

Inegalitatea economică existentă între țăranii români și cei maghiari, îndeosebi, nu se datora numai lipsei suportului financiar, necesar achiziționării de terenuri ci, în mod deosebit, inegalității de șanse ca urmare a piedicilor sistematice puse de autoritățile maghiare în calea ascensiunii economice a

3. *Idem*, p.1149.

4. L.Vaida, *op. cit.*, p.131; I.L.Ciomac, *Despre stările agrare din Transilvania*, București, 1931, p.28-29; V.Liveanu, *loc. cit.*, p.1150.

elementului românesc. O primă dovadă în acest sens îl constituie răspunsul Dietei ardelene la Supplex-ul din 1791, conform căruia românii erau tolerați temporar pentru folosul obștesc, fiind cu totul și pentru totdeauna supuși ca muncitori proprietarilor de pământ. Lor nu li se puteau conferi drepturi și libertăți mai extinse decât cele pe care le aveau, fără a se “zgudui” Constituția și fără a se viola legile țării.⁵ Revoluția de la 1848 a înlăturat servajul, iobagii devenind liberi din punct de vedere juridic, proprietari ai loturilor urbariale care fuseseră anterior înscrise în registrul agricol în urma recensământului din anii 1818-1819.⁶ În momentul înscrierii acestor loturi în amintitul cadastru agricol, nobilii au reușit să-i inducă în eroare pe proprietarii acestora, sfătuindu-i să nu declare toată suprafața cultivabilă pentru a nu fi supuși unor impozite împovărătoare și altor sarcini fiscale. În felul acesta, în 1849, țărani s-au văzut expropriați de o parte din pământul nedeclarat anterior, asupra căruia aveau toate drepturile, acestea trecând în posesia *de jure* și *de facto* a nobililor. În această situație, foștii iobagi, spoliați de drepturile lor, s-au adresat justiției, acțiune care a generat procese interminabile.⁷

Admițând că înscrierea pământurilor care aparținuseră țăranilor români înainte de 1819 fusese marcată de greșeli și omisiuni, Móricz Miklós afirma, totuși, că împrăștierea efectuată de statul maghiar, în 1849, rezolvase în întregime problema agrară, astfel încât reforma românească nu a mai găsit pământ disponibil pentru exproprierile din regiunile locuite de români.⁸

Pentru a pune capăt proceselor provocate de împrăștierea din 1849, statul maghiar a intervenit prin mai multe legi promulgate între anii 1871-1876. Din acest “pachet” legislativ, cea mai nocivă pentru elementul românesc s-a dovedit a fi noua procedură de înscriere a pământului în registrele agricole care, printr-o serie de schimburi, a permis comasarea parcelelor dispersate, modalitate care s-a dovedit extrem de benefică pentru nobili care și-au reconstituit domeniile cu cele mai productive pământuri. Astfel se explică de ce țăranii dețineau pământurile de cea mai proastă calitate, cele mai defavorabil plasate din punct de vedere economic și geografic, defavorizate îndeosebi din punct de vedere al mijloacelor de comunicație și al debușeelor. Prin această legislație, al cărui scop a fost consolidarea marii proprietăți, cât și prin procesele pe care le-a provocat, țăranii români, care într-o proporție de 98% proveneau din foști iobagi, s-au trezit despuiți de aproape 25% din pământurile cultivabile care le-au fost acordate, pe cale legală, în anii 1848-1849.⁹

5. Pentru detalii a se vedea Petre Poruțiu, *Situația juridică a proprietății imobiliare românești din nordul Transilvaniei*, în *Transilvania*, Sibiu, 1943, nr. 7 – 8, p. 553.

6. Lotul urbarial era suprafața de pământ exploatată de către țăranul iobag în schimbul unor prestații în natură datorate nobilului feudal.

7. Jacques Russu, *Quelques considerations sur la réforme agraire en Transylvanie*, în *Revue de Transylvanie*, Cluj, 1936, II, nr.3, p.371-392.

8. Móricz Miklós, *Az Erdélyi föld sorsa*, Budapest, 1932, p.54-55 sau versiunea în limba engleză *The Fate of Transylvanian Soil*, Budapest, 1934, p.24.

9. Ioan Iacob, *Chestia agrară în Ardeal*, Cluj, 1924, p.77.

Politica de maghiarizare promovată de Ungaria antebelică avea ca obiectiv principal slăbirea sistematică a elementului românesc și consolidarea celui maghiar. În această filozofie, posesia pământului a fost considerată cel mai sigur mijloc pentru atingerea acestui scop, fapt ce explică eforturile autorităților maghiare de obstrucționare a achiziționării pământului de către români. Această politică a debutat prin colonizările din 1880 care au fost finanțate de instituții de credit special create în acest scop: *Creditul funciar maghiar* (1871), *Creditul micilor proprietari* (1879), *Centrala tovărășiilor de credit* (1898), *Asociația regnicolă maghiară a institutelor de credit*, denumită și *Banca altruistă* (1911). La începutul secolului al XX-lea, acțiunea maghiară cunoaște o dinamică deosebită. Astfel, în 1909, ministrul agriculturii, Daranyi, a elaborat un proiect de lege care prevedea o subvenție de 10 milioane coroane anual, pe timp de 12 ani, pentru colonizări. Statul avea drept de preemțiune la licitarea oricărui teren scos la vânzare, pentru proprietățile care depășeau 50 iugăre. Începând cu anul 1912, Banca altruistă, cu un capital de 1.500.000 coroane, la care statul participa cu 8.000.000, a pus la dispoziția maghiarilor și germanilor, care doreau să se colonizeze în Transilvania, capital nelimitat, salvând în acest fel falimentarea unui număr de 840 proprietari care, devenind insolabili, erau amenințați cu pierderea pământului.¹⁰

Schimbările din structura socială, intervenite ca urmare a dezvoltării capitalismului, au determinat, în același timp, o întărire a elementului românesc înstărit. Capitalul românesc ale cărui plasamente în industrie erau limitate de tot felul de îngrădiri ridicate de statul maghiar în calea emancipării economice a românilor, a fost valorificat în agricultură, cumpărându-se cu ajutorul lui o parte din pământurile scoase la vânzare de magnații maghiari ruinați. În această acțiune, un rol important l-a jucat Banca Albina, cu ajutorul căreia românii au cumpărat, între anii 1903-1911, 166.000 iugăre dintre care 96.000 arabile, restul păduri. Cea mai mare parte a pământului achiziționat pe această cale a intrat, însă, în posesia marilor proprietari români, țărănimea cumpărând mai puțin de 8% din suprafața amintită.¹¹

Proteste ale lui Tokayi László,¹² ale contelei Bethlen¹³ și ale altora care vedeau în această acțiune o relaxare a dominației maghiare în Transilvania l-au determinat pe ministrul ungar de resort să limiteze dreptul de cumpărare de terenuri în Transilvania, prin Ordonanța ministerială nr. 4.000/1917. Prin aceasta s-a introdus restrângerea circulației pământului, condiționându-se orice înstrăinare, închiriere sau arendare pe timp mai îndelungat de 10 ani, dacă acesta era situat în județele ardelen, în special a celor locuite de români (Alba, Arad, Brașov, Caraș, Ciuc, Cluj, Făgăraș, Hunedoara, Maramureș, Mureș, Năsăud,

10. Dr. Ioan Luca Ciomac, *op. cit.*, p.18-22.

11. *Idem*.

12. Tokayi László, *Eladó ország*, Kolozsvár, 1913.

13. Grof Bethlen István, *Az oláhok birtokvásársai Magyarországon az utolsó öt évben*, Budapest, 1912.

Odorhei, Sălaj, Sătmăr, Tărnava Mică, Turda, Treiscaune), de aprobarea organelor anume instituite de Ministerul Agriculturii în înțelegere cu Ministerul de Interne. Aprobarea putea fi și refuzată, lucru pe care l-au pățit, în majoritatea cazurilor românii, pe motivul că înstrăinarea, închirierea sau arendarea aduceau prejudicii interesului public. Faptul că ascuțișul acestor măsuri era îndreptat, în primul rând, împotriva românilor este evident, pe de o parte, prin enumerarea județelor pe al căror teritoriu se aplicau, iar pe de altă parte, din dreptul acordat ministrului agriculturii de a desemna alt cumpărător în locul celui care cumpărase prin bună învoială sau prin licitație.¹⁴

Ca urmare, evoluția naturală a proprietății funciare a fost deturnată de la cursul său firesc în detrimentul românilor care constituiau populația majoritară. Din punctul de vedere al repartii pământului pe naționalități, în 1910: 2.574.922 agricultori români aveau în posesie 3.598.669 iugăre, revenind, în medie, 1,39 iugăre de persoană, iar 1.832.362 agricultori de alte naționalități erau proprietarii a 11.293.318 iugăre, revenind fiecăruia, în medie, 6,18 iugăre.¹⁵

O situație asemănătoare rezultă din examinarea proprietății statului și a bisericilor.

În timp ce în județele secuiești și în cele colonizate cu germani, statul maghiar deținea suprafețe nesemnificative (2 iugăre în Ciuc, 45 iugăre în comitatul Treiscaune, 377 iugăre în Odorhei, 71 iugăre în comitatul Brașov, 4.354 iugăre în Bistrița-Năsăud), în schimb, în comitatele cu majoritate țărănească de naționalitate română, proprietatea de stat prezenta o extindere apreciabilă (525.187 iugăre în Maramureș, 377.028 iugăre în Caraș-Severin, 148.757 în comitatul Hunedoara, 55.831 în Turda-Arieș, 43.175 în comitatul Făgăraș și 38.040 iugăre în Alba).¹⁶ În această situație, statul maghiar era perceput de către țărani români într-o dublă ipostază: ca instrument al opresiunii naționale și sociale, în același timp.

La fel de semnificativă se dovedește și analiza repartii proprietăților care aparțineau bisericilor. 47,8% din patrimoniul funciar ecleziastic se afla în dotarea Bisericii catolice, din care 38,6% se găsea în județul Bihor. Bisericile evanghelică, reformată și unitariană dețineau, respectiv, 6,1%, 2,2% și 2% din total. Biserica greco-catolică deținea 30,6%, în timp ce Biserica ortodoxă doar 10,7%. Din întreaga proprietate a celei din urmă, 52% era situată în Banat și aparținea, în mare măsură, bisericilor sârbești. Astfel, 52% din fondul funciar ecleziastic se găsea în proprietatea bisericilor maghiare (romano-catolică, calvină și unitariană). Opresiunii sociale i se asociau, în acest caz, privilegiile naționale și religioase.¹⁷

14. Pentru detalii vezi Petre Poruțiu, *loc. cit.*, p.551-582.

15. Jacques Russu, *loc. cit.*, p.368; a se vedea și Gh. Hristodol, *Agricultura României între primul și al doilea război mondial, în Dezvoltare și modernizare în România interbelică 1919-1939*, București, 1988, p.139-172.

16. I.L.Ciomac, *op. cit.*, p.40-41.

17. V.Liveanu, *loc. cit.*, p.1151.

În urma acestor sumare considerații, se poate aprecia că marea proprietate funciară din Transilvania antebelică și, implicit, raporturile socio-economice generate de aceasta împiedicau dezvoltarea relațiilor capitaliste în agricultură, agravau situația materială a țăranilor români și de altă naționalitate, menținea sistemul opresiunii naționale, toate împreună constituind un serios obstacol în calea progresului general. În consecință, prezența chestiunii agrare în programul de la Alba Iulia, așezată printre “principiile fundamentale ale noului stat român”, constituia reflexul anacronicelor realități istorice care trebuiau înlocuite, a necesităților sociale prezente.

Odată Unirea realizată, reforma agrară înscrisă în *Rezoluția* de la Alba Iulia devenea parte inseparabilă a reformei agrare din întreaga Românie.

Ducerea la îndeplinire a hotărârii luate de Marea Adunare Națională a fost mandatată Marelui Sfat Național care, la rândul său, a transferat această sarcină Consiliului Dirigent. În temeiul art.5 al Decretului-lege nr.3632/25 decembrie 1918, privitor la instituirea serviciilor publice în Transilvania – care preciza misiunea Consiliului Dirigent de a prezenta în cel mai scurt timp, pentru zona sa de competență, proiectul de reformă electorală pe baza votului universal și proiectul de reformă agrară și, în conformitate cu punctul 5 al art. III din *Rezoluție*, guvernul provizoriu al Transilvaniei, după lucrări pregătitoare (conscrierea moșilor și a celor îndreptățiți la împrumut) a întocmit proiectul de decret pe care l-a dat publicității și l-a supus spre discutare și amendare în trei “anchete”: la Alba Iulia, cu proprietarii români; la Sibiu cu proprietarii sași și la Târgu-Mureș, cu ungurii.

Pentru a se evita o catastrofală scădere a producției, în condițiile tulburi ale epocii respective, și pentru a capta și calma curente extremiste impulsionate de realitățile din Rusia, Ungaria și Germania, concomitent cu pregătirea terenului legislativ, Consiliul Dirigent i-a obligat pe proprietarii pământului care urma să fie expropriat ca, în cazul imposibilității exploatării suprafețelor respective, să le dea, în mod provizoriu, în arendă țăranilor constituiți în obști țărănești (*Arenda forțată*, Ord.82/A 1918). În virtutea acestei ordonanțe au fost arendate: 154.136 iugăre, în 1919, 770.881, în 1920 și 1.304.201 iugăre, în 1921.¹⁸

În urma amintitelor discuții avute cu proprietarii români, maghiari și germani, la 10 septembrie 1919 a fost promulgat Decretul-lege nr.3911 care, prin art.1, stabilea principiile exproprierii și dreptul statului de expropriere pentru următoarele cauze de *utilitate publică*:

1. Pentru creșterea, completarea și integrarea economică a proprietăților rurale țărănești;

18. Jacques Russu, *loc. cit.*, p.377; Agrigoroaiei Ion, *De la decretul legi de expropriere, din 1918 la proiectul legii pentru reforma agrară din 1921*, în *AȘui*, 27, Iași, 1981, p.69-80; Marcel Știrban, *Legislația agrară privind arendările forțate în anii 1919-1921 din Transilvania*, în *Marisia*, 5, 1975, p. 283-312; Marcel Știrban, Gheorghe Iancu, *Documente privind legislația agrară din 1919-1920, referitoare la Transilvania*, în *R.A.*, 1976, nr.1, p.28-35.

2. Pentru intensificarea economiei rurale, păstrându-se sau înființându-se, după împrejurări, proprietăți mijlocii și ferme model;
3. Pentru încurajarea industriei naționale, păstrându-se terenuri pe seama existentei sau viitoarei industrii;
4. Pentru ridicarea nivelului de trai în orașe și în centrele miniere, industriale și balneare, rezervându-se terenuri în vederea creării de mici gospodării pentru muncitori și alți locuitori cu mijloace modeste de trai.¹⁹

În virtutea acestui decret au fost expropriate proprietățile absenteiștilor, ale străinilor, proprietățile date în posesie după 1 noiembrie 1917 prin Ordonanța 4000 a fostului regim maghiar, proprietățile mai mari de 30 iugăre care au fost lucrate în arendă mai mult de 12 ani în perioada 1900-1918, proprietățile mai mari de 200 și 500 iugăre. Dacă proprietarul avea un copil student la facultatea de agronomie și acesta declara că după terminarea studiilor se va dedica agriculturii, respectivul proprietar avea dreptul la încă 500 iugăre. Exproprierea s-a făcut pe baza declarației proprietarului, iar țăranii erau obligați la despăgubirea acestuia.

Moșiile mai mari de 200, 300 și 500 iugăre au fost expropriate în funcție de densitatea mare, mijlocie și mică a populației din zona respectivă. În regiunile cu populație densă se puteau expropria, cu avizul Comitetului Agrar, moșiile cu peste 100 iugăre, iar în cazul izlazurilor, cele care depășeau 50 iugăre.

Spre deosebire de motivația care a stat la baza expropriierilor din vechea România, *pentru cauză de utilitate națională*, Legea de reformă agrară din Transilvania folosește sintagma *pentru cauză de utilitate publică*, urmărind, prin această diferențiere, sublinierea intenției legiuitorului de a îngloba în prevederile acestui act juridic și interesele minorităților etnice.

În asemenea condiții, lovitura pe care a primit-o aristocrația maghiară prin reforma agrară din România a fost mult mai ușoară decât s-ar crede. *“Decăderea economică a aristocrației-scria Turnovszky Sándor - nu a avut proporții atât de tragice cum părea la început și cum a fost trântită în întreaga lume de către presa maghiară. Marile domenii ale magnaților, la data anunțării reformei agrare, erau înscrise pe numele a mai multor persoane; astfel, suprafețele lăsate prin lege fiecărui proprietar în parte au constituit proprietăți foarte respectabile. Pe urmă, moșierul avea dreptul de a desemna el partea din moșie care urma să fie expropriată. și, în acest fel, firește, pe mâna țăranilor îndreptățiți la împroprietărire au ajuns pământurile cele mai lipsite de valoare, în timp ce partea rodnică a moșiei a rămas în stăpânirea moșierului. Astfel, au rămas în Transilvania și după reforma agrară destul de multe moșii de 4-5-600 iugăre de calitate întâi, dar au rămas și câteva moșii de 1000 de iugăre*²⁰. Un ajutor

19. Pentru detalii vezi și Petre Poruțiu, *Principiile exproprierii în reforma agrară, în Transilvania*, Sibiu, 75, 8-9, 1944, p.614-638.

20. Turnovszky Sándor, *A társadalom, în Metamorphosis Transylvaniae 1918-1936*, Cluj, 1937, p.28.

semnificativ l-au primit marii latifundiaari maghiari și din partea politicianilor corupți din România interbelică. *“Deputații și senatorii deveniseră, în foarte multe cazuri, simpli samsari, care își exploatau demnitatea lor publică pentru a servi fără nici o rezervă și fără nici o rușine clienții, în contul și în contra Statului – așa cum aprecia, în 1928, Onisifor Ghibu. Mai ales în noile provincii - continua acesta - au fost nenumărate cazuri în care “reprezentanți ai națiunii”- și nu numai localnici, ci adeseori tocmai cei din Capitală, cu legături și influențe mari - au intervenit ca avocați, ca procurori sau ca însărcinați, pentru scutirea de sub expropriere a conților și baronilor unguri revizionști...”*²¹

Analizarea cu deosebită atenție a decretului evidențiază faptul că la baza operei de reformare a structurii fondului funciar al Transilvaniei nu a stat ideea fixă de a se crea gospodării țărănești cu orice preț, în limitele unor anumite forme și întinderi-tip. *Reforma agrară din Transilvania a ridicat pământului caracterul de rentă și, ținând seama de mijloacele și capacitatea de muncă a foștilor proprietari, le-a lăsat atât pământ cât puteau exploata în regie proprie, iar plusul l-a oferit acelor care îl munciseră în trecut cu brațele lor.* Proprietatea mare a fost fixată, în general, la 500 iugăre cadastrale pământ cultivabil, cifră stabilită în funcție de circumstanțele economice și agricole specifice fiecărei zone a provinciei în cadrul planului general de reorganizare și consolidare economică a țării, iar în cazuri concrete cuantumul putea fi modificat în sus sau în jos. Pentru o agricultură intensivă, într-un mediu cu tendințe de industrializare crescândă, întinderea de 500 iugăre a fost considerată suficientă, uneori chiar prea mare. Aceste considerații au determinat formularea regulii care îngăduia, în cazuri specifice și concrete, exproprierea până la 200 iugăre și, în cazuri excepționale, și sub această limită. În felul acesta, locul marii proprietăți, situată în ținuturi unde, față de nevoile întregii populații nu puteau să primeze interesele individuale în fața celor colective, urma să fie luat de exploatațiile agricole mijlocii și de fermele model, fără ca echilibrul proprietății rurale și posibilitățile de culturi agricole sistematice să fie compromise. Restrângerea proprietății mari și reducerea ei la proprietatea mijlocie și mică trebuia compensată, cum s-a și întâmplat de altfel, prin valorizări mai favorabile ale produselor agricole pe piețele centrelor industriale care, la rândul lor, urmau să fie alimentate cu capitalurile formate din prețul pământului expropriat, plasate în industrii cu o rentabilitate superioară celei din agricultură.

Suprafețele expropriate au fost repartizate celor îndreptățiți în ordinea prevăzută de lege: 1. Invalizilor, văduvelor și orfanilor de război capabili să lucreze pământul; 2. Agricultorilor care nu posedau pământ; 3. Celor a căror proprietate era mai mică decât lotul-tip fixat pentru județul respectiv; 4. Altor îndreptățiți. Lotul-tip putea varia între 1 și 7 iugăre.

21. Onisifor Ghibu, *La o răscruce a vieții mele. Un bilanț și o mărturisire*, Cluj, 1928, p.5.

Prețul terenului primit în posesie era achitat de stat, care acorda o rentă perpetuă persoanelor juridice, iar persoanelor particulare o rentă de 5%, amortizabilă în 50 de ani. Cel împrumutat achita doar jumătate din prețul lotului primit, restul fiind completat de către stat, pentru a se facilita, astfel, achiziționarea utilajului agricol necesar.

Sume considerabile din totalul rentei de expropriere au intrat în posesia absenteiștilor care, în virtutea art.61 din Tratatul de la Trianon, se declaraseră optanți. Până în anul 1930, statul român plătise deja titluri de rentă în valoare de 138.519.537 lei unui număr de 19 optanți unguri din totalul celor 345 din Transilvania. În aceeași perioadă, latifundiarul Banffy Miklós primise 13.234.800 lei pentru moșiile Băița, din județul Mureș, Babița, Odești, Orțița, Corni, Cehu Silvaniei, Horvatu Român, Oarța de Jos, Oarța de Sus, Inău și Benesat, din județul Sălaj.²² Aceste sume considerabile au fost, aproape fără excepție, scoase din țară, sub formă de capital, de către beneficiarii lor.

Pe timpul desfășurării reformei agrare, țărani din regiunile foarte populate au fost colonizați în zone mai puțin dense din punct de vedere demografic, cu pământ excedentar. Până în 1931, 42.748 iugăre au fost distribuite unui număr de 4.271 familii de coloni, în loturi de 7, 8, 10, 12 iugăre. Pentru organizarea gospodăriilor, aceștia au primit din partea statului un sprijin financiar a cărui valoare se ridica, în 1931, la 197 milioane lei.²³ În 1925, Ministerul Agriculturii și Domeniilor constituise *Fondul pentru colonii unguri* pe care l-a alimentat cu un credit extraordinar în valoare de 28.350.000 lei. Pentru cei expropriați definitiv, pe baza art. 10 din Legea agrară pentru Transilvania, Consiliul de Miniștri aprobase, în același an, suma de 700.000 franci elvețieni.²⁴

După datele puse la dispoziție de Casa Centrală a Împroprietăririi, până la 1 ianuarie 1929, dată la care se considera, în general, încheiată etapa de punere în posesia pământului a celor îndreptățiți la împrumut, s-au dat în stăpânire țăranilor 632.923.000 iugăre, din care 300.196.000 prin împrumut definitiv și 322.727.000 prin arendă. Din numărul total al celor înscrși în tablourile de împrumut (454.673 familii din care: 337.082 familii de români și 117.591 familii de minoritari) au primit pământ: 212.803 familii de români, adică 46,80% din numărul total și 63,13% din numărul românilor îndreptățiți; 45.628 familii de maghiari, adică 10,03% din total și, respectiv, 38,80% din numărul minoritarilor înscrși; 15.934 germani, sași și șvabi, adică 3,5% din total și, respectiv, 13,5%; 6.314 alte minorități, adică 1,38% și, respectiv, 5,3%.

După suprafața loturilor-tip, au primit: câte 1 iugăr 67.228 familii; 2 iugăre 83.987;

22. D. Șandru, *Reforma agrară din 1921 și acumulările de capitaluri ale moșierimii*, în A.I.I.A., Iași, XXI, 1984, p.279, nota 34.

23. Până în 1928 se stabiliseră în: județul Arad, 1206 coloniști; în județul Bihor, 877; în Sălaj, 707; în Satu Mare, 613; în Timiș-Torontal, 1177 (Emil Petrini, *Reforma agrară, în Transilvania, Banatul Crișana și Maramureșul*, București, 1929, vol.I, p.313).

24. *Viitorul Mureșului*, Târgu-Mureș, 15 noiembrie 1925.

3 iugăre 68.557; 4 iugăre 43.980; 5 iugăre 14.745; 6 iugăre 999; 7 iugăre 1.183.²⁵

Tabelul 1

*Repartiția proprietății funciare din Transilvania înainte
și după reforma agrară din 1921*

Categoriea proprietății	Suprafața (în ha)		După reformă	% din suprafața totală
	Înainte de reformă	% din suprafața totală		
1 – 10 ha	2.536.738	34%	4.200.547	56,45%
10 - 100 ha	2.153.117	29%	2.153.117	28,94%
peste 100 ha	2.751.457	37%	1.087.648	14,61%
TOTAL	7.441.312	100%	7.441.312	100,00%

Tabelul nr.1 evidențiază restructurarea repartiției proprietății funciare din Transilvania ca urmare a reformei agrare din 1921. Astfel, suprafața proprietăților țărănești mai mică de 10 ha a cunoscut o creștere apreciabilă, de la 34% la 56,45%, în timp ce marea proprietate care, înainte de reformă, ocupa 37% din suprafața totală, după reformă nu mai reprezenta decât 14,61%. Totodată, trebuie remarcat că în celelalte provincii istorice ale României, procentajul marii proprietăți era mult mai redus, îndeosebi în vechiul Regat unde aceasta nu depășea 7,75%; în Basarabia, 8,43% și în Bucovina, 7,71%.

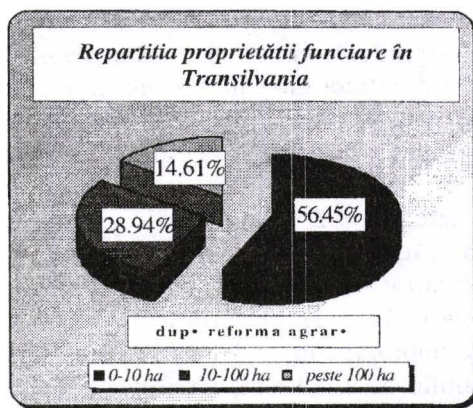
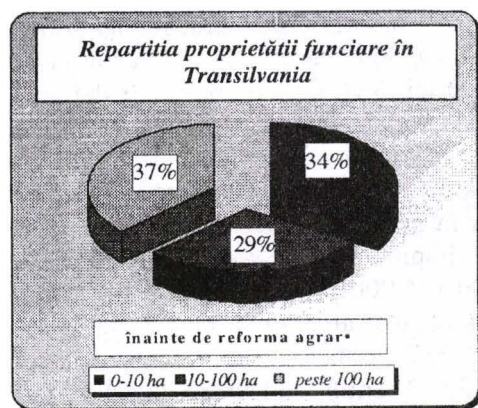

Figura 2

Dacă analizăm structura națională a proprietății funciare din Transilvania antebelică comparativ cu cea stabilită în urma schimbărilor intervenite în natura acesteia, ca urmare a reformei agrare din anul 1921, obținem următoarea situație:²⁶

25. Emil Petrini, *loc. cit.*, p.310.

26. Valorile au fost stabilite în urma analizei datelor privind populația rurală a Transilvaniei, oferite de recensământul regional 1919, publicate în *Buletinul statistic al României*, editat de Direcția Generală a Statisticii din Ministerul Industriei și Comerțului, nr.2/1923, p.50-53 și de *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, vol.II, București, 1938, f.L-LI, LVIII-LIX; pentru punctul de vedere maghiar a se vedea Móríczi Miklós, *op. cit.*, p.179-180.

Tabelul 2

Înainte de reformă (1919)					
Naționalitatea	Numărul populației rurale		Suprafața deținută (în iugăre)		Media pe un agricultor
	Cifre	%	Cifre	%	
Români	2.702.599	62,17	3.598.669	24	1,33
Minoritari	1.644.136	37,83	11.335.172	76	6,89

După reformă (1930)					
Naționalitatea	Numărul populației rurale		Suprafața deținută (în iugăre)		Media pe un agricultor
	Cifre	%	Cifre	%	
Români	2.873.340	62,6	6.598.969	44,02	2,29
Minoritari	1.716.660	37,4	8.355.172	55,98	4,86

Reprezentarea grafică a acestor valori constituie o imagine elocventă a neseriozității afirmațiilor cu tentă revizionistă care au sesizat, la epoca respectivă, Comunitatea internațională despre distrugerea și ruina proprietăților agricole aparținând minoritarilor și despre nedreptățirea populației agricole de altă etnie decât cea română, în procesul de împroprietărire.

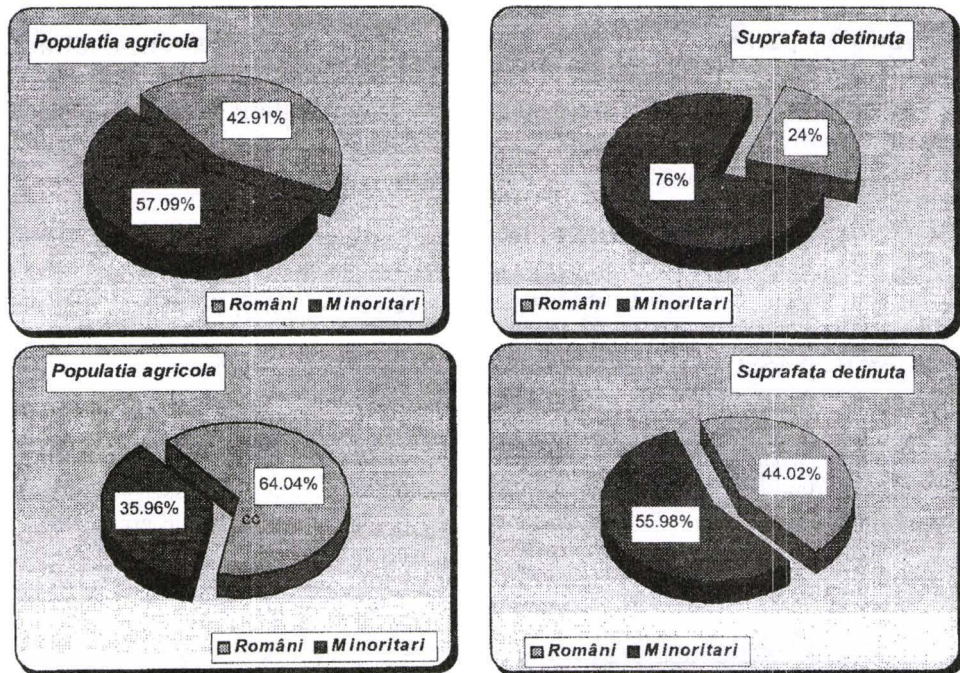

Figura 3

Un exemplu concludent demn de invocat în acest sens îl poate constitui analiza situației proprietăților mijlocii, mari și latifundiare din județul Mureș, unitate administrativă emblematică pentru chestiunea pusă în discuție, atât prin diversitatea structurii naționale (români, maghiari, germani, evrei, etc.), cât și prin raportul demografic existent între elementul românesc și cel minoritar (43% români și 57% minoritari, în 1919).²⁷

Tabelul 3

<i>Categori proprietății</i>	<i>Români</i>		<i>Maghiari</i>		<i>Germani</i>		<i>Evrei</i>	
	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>A</i>	<i>B</i>
<i>25 - 50 ha</i>	181	6.068,84	179	6.244,21	38	1.320,94	6	206,29
<i>50 - 100 ha</i>	57	3.956,93	78	5.351,28	22	1.492,48	3	234,26
<i>peste 100 ha</i>	31	22.992,96	78	56.438,94	4	1.860,57	9	11.877,24
TOTAL	269	33018,73	335	68014,03	64	4673,99	18	12317,79

A = număr proprietăți

B = suprafața deținută

Din tabloul prezentat se desprinde faptul că 269 proprietari români (39,2% din total) dețineau, la nivelul anului 1927, 33.018,73 ha (27,9% din totalul suprafeței aferentă acestor categorii de proprietăți), iar 417 proprietari minoritari (60,8% din total) dețineau 85.005,81 ha (72,1% din suprafață)

Chiar dacă datele prezentate pot fi suspectate de o anume doză de aproximație, specifică, de altfel, oricărui recensământ, se poate, totuși, afirma că și după aplicarea reformei agrare românești, partea cea mai mare a fondului funciar al Transilvaniei a rămas tot în posesia minorităților etnice, iar media deținută de un agricultor minoritar, de două ori și ceva mai mare decât cea deținută de un agricultor român, spulberă orice afirmație privind *caracterul național* al reformei agrare din Transilvania.

BETRACHTUNGEN ÜBER AGRARREFORM AUS DEM JAHR 1921 UND DIE ETHNISCHEN MINDERHEITEN AUS SIEBENBÜRGEN (ZUSAMMENFASSUNG)

Der Verfasser empfiehlt der Aufmerksamkeit einige eigenen Betrachtungen über Wirtschaftliche-und nationale Struktur aus Siebenbürgen vor und nach dem Agrarreform aus 1921 an.

Auf Grund der Rumanischer und ungarischen Statistik, der Verfasser gelangt an die Schlussfolgerung dass sowohl vor der-als auch nach der Agrarreform, die grösste Teil des Grundbesitzes aus diesem historischen Gebiet mit Rumanischer Mehrheit, in dem Besitz der Minderheiten gebleiben ist.

27. Arhivele Naționale - Direcția Mureș, fond *Reforma agrară în județul Mureș*, dosar 320/1927, f. 10-15.